

تحلیل محتوای پیام‌های قرآنی کتاب‌های قرآن و هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی براساس مولفه‌های شادکامی

زهرا بهرامی فیل ابادی^۱، رضا عقیلی^۲

^۱ کارشناسی آموزش ابتدایی

^۲ مدرس دانشگاه فرهنگیان استان چهارمحال و بختیاری

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای پیام‌های قرآنی کتاب‌های قرآن و هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی براساس مولفه‌های شادکامی است. روش پژوهش حاضر تحلیلی مؤلفه‌ای است. افزایش دینداری باعث افزایش و اصلاح دانش و نگرش و رفتارهای دینی در افراد شده و موجبات افزایش ایمان به خدا، تغییر نگاه فرد به دنیا و مشکلات آن، افزایش توکل به خدا در همه احوال و افزایش ارتباط بیشتر فرد با خدا و مردم به وسیله رفتارهایی چون عبادت گشته و همه این مسائل تأثیرات زیادی بر جنبه‌های روحی و روانی افراد دارد و باعث کاهش هیجانات منفی مانند افسردگی و اضطراب افزایش هیجانات مثبت مانند خشنودی، اعتماد به نفس و خود شکوفایی و ... در فرد می‌گردد. برای افزایش علاقه و انگیزه دانش آموزان به امور دینی بهتر است در کتاب‌های دینی به مؤلفه‌های شادکامی بهتر و بیشتر توجه شود. وجود تنها ۶۳ مورد از مولفه‌های شادکامی در کتاب‌های آموزش قرآن به نظر کافی و لازم نیست و شایسته است مولفین کتاب‌های درسی در تالیف این کتاب‌ها دقت بیشتری را به عمل آورند و از داستان‌ها و حکایت‌های دینی که مولفه‌های شادکامی بیشتری دارند در تالیف کتاب استفاده نمایند.

واژه‌های کلیدی: تحلیل محتوا، کتاب‌های آموزش قرآن، پیام‌های قرآنی، شادکامی.

مقدمه:

یکی از نعمات الهی که خداوند بر انسان عنایت فرموده، نعمت سلامتی است که یکی از ابعاد آن، بُعد روانی می باشد. در همین رابطه امانی و هادیان همدانی (۱۳۸۹) عنوان نموده‌اند که؛ امروزه سلامتی، رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی است و نه فقط نبود بیماری یا ناتوانی. دیگر جینو (۲۰۰۴) می نویسد: سازمان بهداشت جهانی تأکید زیادی بر شادکامی به عنوان مؤلفه سلامتی دارد (لین، وو، ۲۰۱۰) و مفاهیمی مانند رضایت از خود و زندگی و بهزیستی در تعریف سلامت روانی از شاخصهای مورد توجه سازمان بهداشت جهانی است که با عواطف مثبتی مانند لذت، آرامش، نشاط و شادی همراه است (امانی و هادیان همدانی، ۱۳۸۹) به عبارت دیگر؛ آن ویژگی مهم روانی که فرد واجد سلامت می بایست از آن برخوردار باشد احساس بهزیستی یا رضامندی است (مایرز و داینر، ۱۹۹۵) نظام آموزشی مدرسه نقش بسیار مهمی در شادی و نشاط و ارتقای آن در مراحل دوران کودکی و بالاتر از آن ایفا میکند و باعث بهبود شخصیت و نگرش دانش آموزان میشود. در همین راستا عابدی و میرزائی (۱۳۸۵) معتقدند که؛ شادی و سرزندگی در دانش آموزان سبب میشود آنها با رغبت بیشتری در مدرسه حضور یابند و نه تنها در راه تحصیل علم و دانش اندوزی تلاش کنند، بلکه ارزشهای مورد توجه مدرسه را بهتر پاس دارند. از نظر میرشاه جعفری، عابدی و دریکوندی (۱۳۸۱) شادکامی از جلوه‌های برجسته هیجانات مثبت در آدمی است که از درون افراد و روان آنها سرچشمه میگیرد و هرکس به فراخور خود آن را تجربه می کند اما تعریف شادکامی به سادگی تجربه آن نیست. برخی روانشناسان از کلمه بهزیستی ذهنی به جای کلمه شادکامی استفاده می کنند و معتقدند بهزیستی ذهنی اصطلاحی کلی و دربرگیرنده انواع ارزشیابی هایی است که فرد از خود و زندگی اش به عمل می آورد. این ارزشیابی ها مواردی از قبیل خشنودی از زندگی، هیجان مثبت و فقدان افسردگی و اضطراب را شامل می شود و جنبه های مختلف آن نیز به شکل شناخت ها و عواطف است (داینر، ۲۰۰۲؛ به نقل از یزدانی، ۱۳۸۲) شادکامی حیطة خاصی از زندگی شان (ازدواج یا کار) یا احساسات هیجانی اخیر خود در رابطه با آنچه برایشان رخ داده است (هیجانات خوشایند، که از ارزیابی های مثبت تجربیات فردی ناشی می شود و سطوح پایین احساسات ناخوشایند که از ارزیابی های منفی تجربیات فردی ناشی می شود) مورد بررسی و ارزیابی قرار دهند. این داوری از بیرون بر فرد تحمیل نمی شود، بلکه حالتی درونی است که از هیجان های مثبت تأثیر می پذیرد (مایرز، ۲۰۰۴) از دیدگاه روان شناسان دو نوع شادکامی وجود دارد. نوعی از آن از رهگذر شرایط محسوس زندگی همچون زناشویی، تحصیل، شغل، آسایش و امکانات مالی و رفاهی حاصل می گردد که به آن وجه عینی شادکامی میگویند و نوع دیگر آن متأثر از حالات درونی و ادراکات شخصی است که از آن به شادکامی ذهنی یا احساس شادکامی تعبیر می شود.

در نظام های آموزشی متمرکز کتاب های درسی از اهمیت بسیاری برخوردارند و تقریباً عوامل آموزشی بر اساس محتوای آن تعیین و اجرا می شود. کتب درسی به خاطر اهمیت زیادی که در تعیین محتوا و خطمشی های آموزش دارند کانون توجه بسیاری از دست اندرکاران آموزش و پرورش می باشد. در نظام آموزشی همیشه تغییر کتاب براساس اهداف مشخص و روشی نبوده بلکه در پاسخ به پیشنهادات و نظرات معلمین و مربیان آموزش بخشی از کتاب بوده است و همین امر مسئولان را با آن واداشته است که برای تغییر کل محتوای کتب درسی دست به کار شود و وزارت آموزش و پرورش نیز با صرف هزینه ها و بودجه های فراوان این کار را انجام می دهد. لازم است کتب درسی به خصوص در دوران کلیدی ابتدایی دقیق و موشکافانه انتخاب و تدوین شوند تا بتوانند این گونه مهارت ها را در کودکان پرورش دهند. چرا که به اعتقاد بسیاری از محققان رشته های روان شناسی اجتماعی و شخصیت، رشد به هنجار و رشد کودک، شناخت، علم عصب شناسی، آسیب شناسی روانی، روان شناسی آموزش و پرورش و روان شناسی مدرسه توانایی افراد در تنظیم هیجان به محیط تحصیلی خاص آن ها ارتباط دارد. (مکلم، گایل ال ۱۳۹۰)؛ بنابراین محتوایی که انتخاب، طراحی و سازمان دهی می شود باید مبتنی بر اصول و قواعد، مبتنی بر نیازهای جامعه، برخاسته از فلسفه حاکم بر جامعه، براساس نیازسنجی و حاصل کاری تیمی و همه جانبه و همسو با آموزه های اخلاقی و اسلامی باشد و علاوه بر آموزش به بعد پرورشی نظام تعلیم و تربیت نیز پرداخته شود.

با توجه به نقش برجسته‌ی کتاب‌های هدیه‌های آسمانی در صورت‌بندی و شاکله‌سازی ذهنیت و تفکر کودکان مقطع ابتدایی، پژوهش‌های بنیادی و نظری در این حوزه، در شکل‌بخشی ذهن و زبان امیدهای آینده‌ساز ایران بسیار تاثیرگذار و راهبردی است.

شادکامی نام علمی ارزیابی افراد از زندگی‌شان می‌باشد. به اعتقاد داینر (۱۹۹۵) افراد می‌توانند زندگیشان را به‌صورت خاصی از زندگی‌شان (ازدواج یا کار) یا احساسات هیجانی اخیر خود در رابطه با آن چه برایشان رخ داده است (هیجان‌ات خوشایند که از ارزیابی‌های مثبت تجربیات فردی ناشی می‌شود و سطوح پایین احساسات ناخوشایند که از ارزیابی‌های منفی تجربیات فردی ناشی می‌شود) مورد بررسی و ارزیابی قرار دهند. این داوری از بیرون بر فرد تحمیل نمی‌شود بلکه حالتی درونی است که از هیجان‌ات مثبت تاثیر می‌پذیرد. از دیدگاه روان‌شناسان دو نوع شادکامی وجود دارد. نوعی از آن از رهگذر شرایط محسوس زندگی همچون زناشویی، تحصیل، شغل، آسایش و امکانات مالی و رفاهی حاصل می‌گردد که به آن وجه عینی شادکامی می‌گویند و نوع دیگر آن متأثر از حالات درونی و ادراکات شخصی است که از آن به شادکامی ذهنی یا احساس شادکامی تعبیر می‌شود.

از ویژگی‌های روانی انسان میل فطری و غریزی به شناخت حقایق و واقعیت هاست. این حس کنجکاوی یا فطرت خداجویی نخستین عاملی است که انسان را برای بررسی همه مسائل از جمله مسائل دینی و شناخت دین بر می‌انگیزاند (کوشا، ۱۳۷۶) از آنجا که جامعه ما یک جامعه اسلامی و دینی و حکومت ما نیز حکومت اسلامی و دینی است، بررسی میزان دینداری و رابطه آن با ابعاد مختلف زندگی امری مهم می‌باشد.

دین و شادکامی هر دو موضوعاتی وسیع و پیچیده هستند و ساختار چند بعدی و چند سطحی دارند که از طرق مختلف در تحلیل‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی خود را آشکار ساخته‌اند. مثال‌های زیادی وجود دارد که حاکی از این است که بسیاری از مردم به اعتقادات و نهادهای دینی روی می‌آورند تا در مقابله با بحران‌ها، معنادار کردن زندگی، شادکامی و سلامت روان به آنها کمک کند دین و دینداری نیاز همیشگی و همه‌جایی انسان است تا جایی که تحقیقات و مطالعات تاریخی و باستان‌شناسی نشان می‌دهد در هیچ دوره‌ای از تاریخ بشر و در هیچ گوشه‌ای از جهان گروه یا اجتماعی از انسانها نهادینه نشده که فاقد نوعی حیات دینی باشد گروه یا اجتماعی از انسانها نهادینه نشده که فاقد نوعی حیات دینی باشد (کینگ، ۱۳۵۳). لذا با وجود اهمیت زیادی که دین برای انسان‌ها دارد و اینکه احساس شادکامی و دیگر مفاهیم مرتبط با آن همچون کیفیت زندگی و رضایتمندی از زندگی در طول چند دهه گذشته به یک سازه پرکاربرد در برنامه‌ریزی‌های علمی و سیاسی در بسیاری از کشورهای پیشرفته صنعتی و همچنین در حال توسعه تبدیل شده است، کمیت تحقیقات علمی مرتبط با احساس شادکامی در ایران چندان قابل توجه نمی‌باشد. لذا با توجه به اهمیت دینداری و تأثیر شادکامی در زندگی و کارایی فردی و اجتماعی افراد بررسی میزان و رابطه بین این دو مهم به نظر می‌آید.

وجه تمایز انسان از حیوان این است که می‌تواند براساس مذهب به تعمق بپردازد. انسان در دنیای مادی کنونی به شدت نیازمند دین است زیرا وی نمی‌تواند از طریق لذایذ دنیوی که هیچ پایانی برای آن نیست به شادکامی و سعادت نایل شود. دین در تغییر مداوم دوران‌های تمدن بشری تکیه‌گاه تزلزل‌ناپذیری را برای انسان فراهم کرده است که با آن وی می‌تواند وقار و آرامش خود را در برابر تغییر موقعی‌تهای زندگی حفظ کند (اسماعیلی، ۱۳۸۰). دینداری و حیات دینی امور نامتعارف استثنایی و غیر عادی نیست، بلکه دینداری می‌تواند در متن زندگی روزمره افراد ظهور و بروز داشته باشد و به همه افکار، احساسات و رفتار فرد جهت خاصی عطا کند رنگ‌خوایی را بپذیرد، چه رنگی از رنگ‌خوایی بهتر است.

در این جهان، مدعیان فراوانی وجود دارند که از مردم می‌خواهند به سخنانشان گوش فرا دهند و به ایشان بگروند، اما در این میان، رویکرد به دعوت انبیاء به گونه‌ای دیگر است و اعتنا و اهتمام به پیام ایشان قرین توجه بیشتری بوده است. به

تعبیر دیگر، دین و دینداری متاعی است که بازار آن در میان آدمیان گرمای بیشتری داشته و دل های بیشتری را صید کرده است (آذربایجانی، ۱۳۸۷).

دین کلمه ای عربی است به معنای جزا و پاداش و عبارت است از: اعتقاد به خالق هستی و مجموعه قوانینی که از جانب او بر بشر عرضه گردیده است و همچنین دین به معنای اطاعت و انقیاد و آیین و شریعت است یعنی وضع و تأسیس الهی که مردم را به رستگاری هدایت می کند و شامل عقیده و عمل هر دو است (کوشا، ۱۳۷۶) معنی لغوی دین، دین در پارسی کهن یعنی وجدان، کیش و آیین است (آزادگان، ۱۳۸۵) دانستن این عقاید و انجام این دستورها سبب خوشبختی انسان در دو جهان است اگر ما دیندار باشیم و از دستورهای خدا و پیامبر اطاعت کنیم در این دنیای گذرا خوشبخت و در زندگی جاوید و بی پایان جهانی دیگر سعادت مند خواهیم بود (طباطبایی، ۱۳۷۰).

دینداری عبارت است از: تسلیم شدن در برابر بیانی که از مقام ربوی در مورد عقاید و اعمال صادر می شود (آذربایجانی و موسوی اصل، ۱۳۸۵) همچنین دینداری عبارت است از: پای بندی فرد به دین پذیرفته خویش (طالبان، ۱۳۸۰).

شهید مطهری در کتاب مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی، ایمان و دین را این گونه معنی می کند: ایمان مذهبی، پیوندی است دوستانه میان انسان و جهان و به عبارت دیگر نوعی هماهنگی است میان انسان و آرمان های کلی جهان (مطهری، ۱۳۶۹). ویلیام جیمز در تلاش برای ارائه مفهوم کاربردی از مذهب، تعریف زیر را ارائه می دهد: مذهب عبارت است از: تجربه و احساس رویدادهایی که برای هر انسانی، در عالم تنهایی و دور از همه وابستگی ها روی می دهد. به طوری که، انسان از این مجموعه در می یابد که بین او و آن چیزی که آن را امر الهی می نامد رابطه ای برقرار کرده است (جیمز، ۱۳۷۲) یونگ مذهب را مشاهده بعضی عوامل نامرئی می داند که این تنها خاص انسان است و اعتقاد از نظر او تجربه و ادراک آن چیزی است که انسان را منقلب می کند. بنا به اعتقاد یونگ مذهب بسیاری از نیازهای انسان را برآورده و خلاء های وجودی او را پر می کند. همچنین اطمینان، امید و قدرت را در شخص قوت بخشیده، خصوصیات اخلاقی و معنوی را در فرد و اجتماعات استحکام می دهد و برای انسان پایگاه بسیار محکمی در مقابل مشکلات و مصائب و محرومیت های زندگی ایجاد می کند. (اسماعیلی، ۱۳۸۰) مطالعات زمینه یابی نیز تأثیر مشخص هر چند ضعیف، عمل به باورهای دینی بر شادکامی را نشان می- دهند (آرگیل، ۲۰۰۱)؛ بنابراین در این می توان نتیجه گرفت استفاده از مؤلفه های شادکامی و آموزش مسائل دینی با روش شادتر موجب افزایش دینداری می شود. لذا در این پژوهش سعی بر آن شده است تا مشخص کنیم در کتاب های آموزش قرآن دوره ی ابتدایی به عنوان کتاب آموز دین و مسائل دینی تا چه اندازه به مؤلفه های شادکامی در انتخاب پیام های قرآنی توجه شده است.

اهداف پژوهش:

هدف اصلی: بررسی میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در کتاب های آموزش قرآن دوره ابتدایی

اهداف فرعی:

بررسی میزان توجه به عاطفه ی مثبت در کتاب های آموزش قرآن دوره ابتدایی

بررسی میزان توجه به رضایت از زندگی در کتاب های آموزش قرآن دوره ابتدایی

سؤالات پژوهش:

- ۱- میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۲- میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟

- ۳- میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۴- میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم‌اندازهای زیبا و لذت از آن در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۵- میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم‌اندازهای زیبا و لذت از آن در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۶- میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۷- میزان توجه به انجام مراسم مذهبی محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۸- میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۹- میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۱۰- میزان توجه به رضایت از انجام کار در محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟
- ۱۱- میزان توجه به امید به آینده محتوای کتب مورد نظر تا چه حد است؟

روش پژوهش

هدف تحقیق، بررسی محتوای کتب هدیه های آسمانی و قرآن دوره ابتدایی براساس شادکامی است. روش بررسی در این پژوهش با تکنیک تحلیل کیفی محتوا صورت گرفته است. برای تحلیل محتوا مراحل مختلفی طی می‌شود. از جمله این مراحل می‌توان سه مرحله‌ی عمده زیر را ذکر کرد:

۱. مرحله قبل از تحلیل (آماده‌سازی و سازماندهی)

۲. بررسی مواد (پیام)

۳. پردازش نتایج (الوانی و همکاران، ۱۳۸۸)

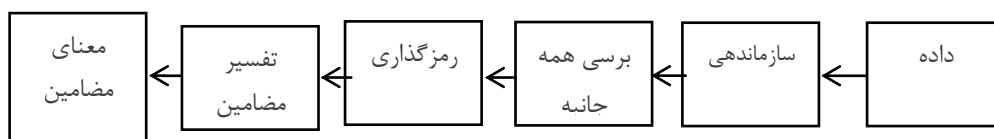
۴. تجزیه و تحلیل داده ها

به این منظور از نمودار زیر در تحلیل به صورت کلی استفاده شده است

نمودار ۱: تحلیل به صورت کلی

همچنین از نمودار زیر با جزئیات نشان دهنده تحلیل در روش کیفی است.

نمودار ۲: جزئیات نشان دهنده تحلیل در روش کیفی

به صورت ویژه این روش دارای سه شکل کد گذاری متوالی و وابسته به هم است که عبارتند از کد گذاری باز: یافتن مقولات مفهومی-کدگذاری محوری: شامل ارتباط بین مقوله ها- کد گذاری انتخابی: شامل مفهوم سازی ارتباط در سطح بالاتر. از این رو ابتدا بعد از کد گذاری کد هایی که دارای مفهوم مشابهی هستند دارای به عنوان می شوند و سپس مولفه های حاصل که ارتباط نزدیک تری با هم دارند در قالب به بعد در کد گذاری انتخابی مشخص می گردند.

نوع تحقیق حاضر توصیفی و از نظر هدف کاربردی است. «در تحقیق توصیفی، در پی توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات یک موضوع هستیم و قصد هیچگونه دخالت یا استنتاج ذهنی از داده‌ها را نداریم، بلکه قصد نشان دادن وضعیت

موجود است» (دلاور، ۱۳۸۰) این مقاله به تحلیل محتوای مقوله‌ای (مؤلفه‌ای) پرداخته است. جامعه آماری، کتاب‌های قرآن و هدیه های اسمانی دوره تحصیلی ابتدایی در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ هستند که فقط پیام‌های قرآنی موجود در کتاب تحلیل شدند. با توجه به محدود بودن جامعه، از روش سرشماری استفاده شد؛ بنابراین نمونه و جامعه موردنظر یکی است. با توجه به اهداف و سوالات تحقیق و با در نظر گرفتن مؤلفه‌های شادکامی در این پژوهش، همه‌ی پیام‌های قرآنی موجود در کتب قرآن و هدیه های اسمانی مورد بررسی قرار گرفت. در این تحلیل محتوا، واحد تجزیه و تحلیل پیام‌های قرآنی در نظر گرفته شد و نوع تحلیل ما به صورت تحلیل مفهومی است. در تحلیل محتوای کتب قرآن و هدیه های اسمانی از کارشناسان علوم تربیتی استمداد جسته و به منظور اعتبار یابی ابزار تحقیق از نظرات و دیدگاه‌های اساتید دانشگاه استفاده شده است. در مرحله عملیاتی، محقق مفاهیم عملیاتی مؤلفه‌های شادکامی را توضیح داده تا یکپارچگی در تعریف و تحلیل گزاره‌های مرتبط با مفاهیم موردنظر حاصل شود. محقق در این پژوهش برای پایایی ابزار از فرمول هولست استفاده نموده است. پس از تعیین کلیه موارد و شواهد و مضامین و دسته بندی و مقوله بندی آن‌ها، در آخر با تعیین فراوانی و درصد واحدها و مؤلفه‌ها و نیز مقایسه‌ی مقوله‌ها، نتایج بدست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جهت بررسی آماری و تلخیص داده‌ها، از آمار توصیفی شامل: طبقه‌بندی و توزیع فراوانی‌ها و درصد استفاده شد و با استفاده از جدول و نمودار نمایش داده شده است.

از آن‌جا که پژوهشی به صورت مستقل به بررسی شادکامی در کتاب‌های درسی نپرداخته است، جهت تدوین مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در این پژوهش، پس از مطالعه گسترده متون مرتبط در حوزه شادکامی، ابتدا مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به مفهوم شادکامی بر اساس دیدگاه نظری آرگایل و همکاران (۱۹۹۵) شناسایی شد. علاوه بر این در تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌ها از مطالعات پژوهشی داینر، سا و اوی شی (۱۹۹۷)، کار (۲۰۰۴)، آیزنک (۱۳۷۵) و ... استفاده شد. لذا در این پژوهش دو مؤلفه شادکامی، یعنی عاطفه مثبت و رضایت از زندگی در نظر گرفته شد که هر یک از این مؤلفه‌ها طی فرایند شاخص سازی شامل خرده مؤلفه‌هایی می‌شوند که در جدول زیر ارائه شده‌اند. پس از مشخص شدن شاخص‌های اندازه‌گیری مؤلفه‌های شادکامی، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شدند و میزان توجه به هر یک از مؤلفه‌های شادکامی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بررسی شد.

جدول ۱: میزان توجه به هر یک از مؤلفه های شادکامی در کتاب های درسی دوره ابتدایی

مفهوم	مؤلفه	شاخص
شادکامی	عاطفه مثبت	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
		میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
		میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
		میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازهای زیبا و لذت از آن
		میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
		میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
		میزان توجه به رضایت از زندگی
رضایت از زندگی	رضایت از زندگی	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
		میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
		میزان توجه به رضایت از انجام کار
		میزان توجه به امید به آینده

یافته‌های پژوهش

جدول ۲: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب آموزش قرآن اول:

درصد فراوانی عامل در رابطه طولی	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۲۵	۱۴/۲۸	۱۴/۲۸	۱	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازه‌های زیبا و لذت از آن
۱۵/۷۸	۴۲/۸۵	۴۲/۸۵	۳	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۳۳/۳۳	۲۸/۵۷	۲۸/۵۷	۲	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۱۱/۱۱	۱۴/۲۸	۱۴/۲۸	۱	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به امید به آینده

جد. ل ۳: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب آموزش قرآن دوم

درصد فراوانی عامل در رابطه طولی	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۲۵	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازه‌های زیبا و لذت از آن
۲۱/۰۵	۴۴/۴۴	۲۸/۵۷	۴	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۲۵	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۱۶/۶۶	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۱۶/۶۶	۱۱/۱۱	۰	۱	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۵۰	۱۱/۱۱	۰	۱	میزان توجه به امید به آینده

جدول ۴: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب هدیه‌های آسمانی سوم

درصد فراوانی در کتاب عرضی	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۱۰۰	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازهای زیبا و لذت از آن
۱۵/۷۸	۳۳/۳۳	۲۱/۴۲	۳	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۲۵	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۱۶/۶۶	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۱۶/۶۶	۱۱/۱۱	۷/۱۴	۱	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۱۶/۶۶	۳۳/۳۳	۲۱/۴۲	۳	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به امید به آینده

جدول ۵: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب هدیه‌های آسمانی چهارم

درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۲۵	۱۴/۲۸	۷/۶۹	۱	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازهای زیبا و لذت از آن
۱۵/۷۸	۴۲/۸۵	۲۳/۰۷	۳	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۳۳/۳۳	۲۸/۵۷	۱۵/۳۸	۲	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۱۶/۶۶	۱۴/۲۸	۷/۶۹	۱	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به امید به آینده

جدول ۶: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب هدیه‌های آسمانی پنجم

درصد فراوانی در کتاب	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازهای زیبا و لذت از آن
۲۱/۰۵	۵۰	۴۴/۴۴	۴	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۳۳/۳۳	۲۵	۲۲/۲۲	۲	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۳۳/۳۳	۲۵	۲۲/۲۲	۲	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به امید به آینده

جدول ۷: مؤلفه‌های شادکامی در کتاب هدیه‌های آسمانی ششم

درصد فراوانی در کتاب	درصد فراوانی عامل در رابطه عرضی	درصد فراوانی عامل در کتاب	فراوانی عامل در کتاب	
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به خندان بودن و یا تبسم در برخورد با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به شوخ طبعی و شوخی با دیگران
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به انجام تمرینات ورزشی
۲۵	۱۴/۲۸	۷/۱۴	۱	میزان توجه به تماشای طبیعت و چشم اندازهای زیبا و لذت از آن
۱۰/۵۲	۲۸/۵۷	۱۴/۲۸	۲	میزان توجه به رابطه با خدا و دعا و نیایش
۵۰	۲۸/۵۷	۱۴/۲۸	۲	میزان توجه به انجام مراسم و مناسک مذهبی
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از زندگی با خانواده
۱۶/۶۶	۱۴/۲۸	۷/۱۴	۱	میزان توجه به رضایت از با دوستان بودن
۰	۰	۰	۰	میزان توجه به رضایت از انجام کار
۵۰	۱۴/۲۸	۷/۱۴	۱	میزان توجه به امید به آینده

بحث و نتیجه‌گیری:

نگرش دینی، اعتقاد به خداوند و قدرت لایزال او و اعتقاد به حاکمیت قوانین او بر جهان و اعتقاد به ناپایداری دنیا و همچنین جهان پس از مرگ و روز جزا و پاداش و باور به اینکه همه چیز در دست خداست و اوست پشتیبان قدرتمند انسان که می

تواند موقعیت‌ها را کنترل نماید و باور اینکه ارتباط با او مانند ارتباط با یک دوست بسیار صمیمی و پدری مهربان و قابل اتکاء است که با تکیه و توکل به او می‌توان بدون هراس گام برداشت. این نگرش باعث افزایش ایمان و افزایش سطح تحمل و صبر و استقامت فرد در مقابل مشکلات می‌شود. رفتارهای دینی از طریق، ایجاد امید و نگرش‌های مثبت باعث آرامش درونی فرد می‌شود. کران و همکاران (۲۰۰۰) دعا و نیایش باعث تقرب فرد به خدا و ارتباط با آن قادر متعال می‌گردد و باعث می‌شود که فرد از رذایل اخلاقی که آفت سلامت روان و اعصاب است به دور باشد و در مواجهه با مشکلات صبر و توان مقاومت خود را از دست نداده و به خداوند توانا تکیه کند.

در دستورات دینی هم اعمال و عبادات فردی و هم اعمال گروهی و جمعی وجود دارد. عبادات جمعی باعث افزایش حمایت اجتماعی، احساس تعلق، روابط اجتماعی، دوستی بین افراد می‌گردد و ایجاد چنین روابط مثبت اجتماعی قطعاً موجبات افزایش خشنودی و شادکامی فرد می‌شود. عبادات فردی نیز باعث ایجاد امید و آرامش روحی روانی شده و ترس و اضطراب و احساس تنهایی را کاهش می‌دهد (شلمزاری و معتمدی، ۱۳۸۰). افزایش دینداری باعث افزایش و اصلاح دانش و نگرش و رفتارهای دینی در افراد شده و موجبات افزایش ایمان به خدا، تغییر نگاه فرد به دنیا و مشکلات آن، افزایش توکل به خدا در همه احوال و افزایش ارتباط بیشتر فرد با خدا و مردم به وسیله رفتارهایی چون عبادت گشته و همه این مسائل تأثیرات زیادی بر جنبه‌های روحی و روانی افراد دارد و باعث کاهش هیجانات منفی مانند افسردگی و اضطراب افزایش هیجانات مثبت مانند خشنودی، اعتماد به نفس و خودشکوفایی و ... در فرد می‌گردد.

از جمله آثار دیگر دینداری افزایش قناعت و کاهش طمع و زیاده‌خواهی افراد است که این خود در شادکامی افراد مؤثر می‌باشد. همچنین دینداری و عمل به دستورات دینی باعث کاهش گناه در نتیجه کاهش احساس پشیمانی از گناه و عذاب وجدان می‌گردد و انجام کار نیک باعث افزایش انرژی مثبت در خود و دیگران می‌شود و شادکامی فرد و جامعه را افزایش می‌دهد. بنابراین توجه به افزایش دینداری در ابعاد مختلف آن در دوران‌های مختلف زندگی و مقاطع مختلف آموزشی میتواند اثرات مثبت روحی و روانی مانند شادکامی را به دنبال داشته باشد. برای افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان به امور دینی بهتر است در کتاب‌های دینی به مؤلفه‌های شادکامی بهتر و بیشتر توجه شود. وجود تنها ۴۸ مورد از مؤلفه‌های شادکامی در کتاب‌های آموزش قرآن به نظر کافی و لازم نیست و حتی در این کتاب‌ها به مؤلفه‌های شوخ طبعی و انجام تمرینات ورزشی هیچ توجهی نشده است و شایسته است مولفین کتاب‌های درسی در تالیف این کتاب‌ها دقت بیشتری را به عمل آورند و از آیات قرآنی که مؤلفه‌های شادکامی بیشتری دارند در تالیف کتاب استفاده نمایند.

فهرست منابع:

۱. الوانی، سید مهدی، آذر، عادل و دانایی فرد، حسن. (۱۳۸۸). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع. تهران: اشراقی
۲. امانی، رزیتا و هادیان همدانی، رزیتا (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر افزایش میزان شادی
۳. دانشجویان. مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. بازیابی شده از
۴. مک‌لم، گابیل ال (۱۳۹۰). تنظیم هیجان کودکان. ترجمه احمد رضا کیانی و فاطمه بهرامی، تهران: کتاب ارجمند (با همکاری انتشارات ارجمند و نسل فردا)، چاپ اول. تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۲۰۰۷
۵. کوشا، محمد علی (۱۳۷۶). پایه‌شناسی دین. قم: انتشارات پارسیان
۶. کینگ، ساموئل (۱۳۵۳). جامعه‌شناسی. مترجمه مشفق همدانی، چاپ چهارم، تهران: امیر کبیر.
۷. اسماعیلی بهبهانی، منیژه (۱۳۸۰). بررسی رابطه دینداری و سعادت‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران، پایا نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی

۸. آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۷). روا نشناسی دین از دیدگاه ویلیام جیمز. قم: چاپ زیتون.
۹. آذربایجانی، مسعود و موسوی اصل، سید مهدی (۱۳۸۵). درآمدی بر روا نشناسی دین. تهران: انتشارات سمت
۱۰. آزادگان، جمشید. (۱۳۸۵). تاریخ ادیان ابتدایی و قدیم. چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت
۱۱. دلاور، علی (۱۳۸۰). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی «تهران، انتشارات رشد.
۱۲. طالبان، محمد رضا. (۱۳۸۰). دینداری و بز هکاری. تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۱۳. شلمزاری، عبدالله و معتمدی، عبدالله (۱۳۸۰). رابطه هوش، نگرش های مذهبی و رویدادهای
۱۴. زندگی با سالمندی موفق در شهر کرد. پایان نامه دکتر، ی دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۱۵. طباطبایی، محمدحسین. (۱۳۷۰) آموزش عقاید و دستورهای دینی انبیاء و مستضعفان قم: انتشارات هجری.
۱۶. مطهری، مرتضی. (۱۳۶۹). مقدمه ای بر جهان بینی اسلام، ی مجموعه آثار. جلد ۲، تهران: صدرا.
۱۷. جیمز، ویلیام. (۱۳۷۲). دین و روان. ترجمه مهدی قائم ی، تهران: انتشارات آموزش و پرورش انقلاب اسلامی.
۱۸. عابدی، احمد و میرزائی، پریش (۱۳۸۵). مقایسه ی اثربخشی روش شناختی-رفتاری فوردایس و روش آموزش مهارت های اجتماعی در افزایش میزان شادی دانش آموزان دبیرستان های اصفهان. اندیشه نوین تربیتی. ۷۱-۵۹.
۱۹. میرشاه جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا و دریکوندی، هدایت الله. (۱۳۸۱). شادمانی و عوامل مؤثر بر آن، تازه های علوم شناختی، (3)4، - 58

20. Argyle, M. (2001). *The psychology of happiness*. London: Routledge-

21. Diener, E. (1997). Frequently asked questions (FAG's) about subjective wellbeing(

22. Happiness and life satisfaction). A primer for reporters and new comers.

23. <http://www.s.psych.uiuc.edu/ediener/faq.html>.

24. Krohne, M (2000). The assessment of dispositional vigilance and cognitive avoidance. *Journal of cognitive therapy*, 24, (3)297-377

25. Lin, JinDing. Lin, Pei-Ying & Wu, Chia-Ling. (2010). Wellbeing perception of institutional Caregivers working for people with disabilities: Use of Subjective Happiness Scale and Satisfaction with Life Scale analyses, *Research in Developmental Disabilities*, 31(12), 1083-1090

26. Myers, D.G & Diener, E (1995). Who is happy?, *Psychological sciences*, 6, 10-19.

27. Myers, D. G (2004). *Happiness. Excerpted from Psychology*, 7th edition, New York: Worth Publishers.

28. Diener, E. Suh, E. & Oishi, S (1997). Recent findings on subjective well-being. *Journal of clinical Psychology*, 61(33), 27-56.

A Content Analysis of the Qur'anic messages of the Qur'an and Heavenly Gifts Textbooks of the Elementary Education Based on the Components of Happiness

Zahra Bahrami Filabadi¹, Reza Aghili²

1. *Bachelor of Elementary Education*

2. *Lecturer of Farhangian University of Chaharmahal & Bakhtiari Province*

Abstract

This research is aimed at a content analysis of the Quranic messages of the Quran and Heavenly Gifts Textbooks of the elementary education stage based on the components of happiness. An analytic componential method has been used in the present research. The increased religiosity helps increase and improve people's knowledge and attitudes and religious behaviors, belief and trust in God in all circumstances, creates changes in one's worldview, and enhances the connection between the individual and God through behaviors such as worship, which all have many effects on individuals' mental and psychological aspects and reduce negative emotions such as depression and anxiety and increase positive emotions such as happiness, confidence and self-esteem. It is better to pay attention to the components of happiness in religion-related textbooks both quantitatively and qualitatively in order to increase students' motivation and interest in religious affairs. The existence of only 63 instances of the components of happiness in the Qur'an Education Textbooks seems not to be sufficient, and it is thus very important that the authors of the textbooks pay more attention in the compilation of these books and make better use of religious stories that have more happiness components.

Keywords: content analysis, Quran Education Textbooks, Quranic messages, happiness
